

Palju õnne!

90

Heino Räim – Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu kauane vanemraamatukoguhoidja

85

Edgar Saar – etnoloog

80

Asta Õim – keeleteadlane

Anne Hussar – endine kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna toimetaja

75

Ülo Siimets – Mäetaguste kauane autor

70

Kazuto Matsumura – Jaapani keeleteadlane ja estofiil, Mäetaguste toimetuskolleegiumi liige

Triinu Ojamaa – etnomusikoloog, Eesti Kirjandusmuuseumi vanemteadur

65

Andres Kuperjanov – Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadur

Krista Aru – kirjandusteadlane ja museoloog, Tartu Ülikooli raamatukogu direktor, Eesti Kirjandusmuuseumi endine direktor

Eda Kalmre – Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur

60

Mall Leman – tõlk, kunagine ajakirja Folklore: Electronic Journal of Folklore toimetaja

Palju õnne!

Guntis Šmidchens – Washingtoni Ülikooli professor, Mäetaguste toimetuskolleegiumi liige

Peter Pomozi – Ungari kultuuriantropoloog, ajakirja Mäetagused toimetuskolleegiumi liige

Janika Kronberg – kirjandusteadlane, Eesti Kirjandusmuuseumi endine direktor

Kärt Summatavet – kunstnik, Mäetaguste autor

Karin Maria Rooleid – bibliograaf

Janika Oras – etnomusikoloog, Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadur

55

Anzori Barkalaja – folklorist

Tiina Sepp – folklorist, Tartu Ülikooli külaliste teadur

Hannes Palang – Tallinna Ülikooli inimgeograafia professor, Mäetaguste autor

Astrid Tuisk – Eesti Kirjandusmuuseumi haridusjuht ja Eesti Rahvaluule Arhiivi teadur

50

Aet Annist – sotsiaalanropoloog

Merili Metsvahi – folklorist, Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi eesti ja võrdleva rahvaluule kaasprofessor

Valdo Valper – Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kohapärimuse töörühma arhiivispetsialist

45

Liisi Laineste – Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna juhtivateadur

Laur Vallikivi – Tartu Ülikooli etnoloogia kaasprofessor

40

Margaret Lyngdoh – eesti-india folklorist

Svetlana Tolstaja keskendub ajale ja sõnale

Svetlana Tolstaja tähistas 14. detsembril 2023 oma 85. sünnipäeva eri maade slavistide, keeleteadlaste, folkloristide, usuteadlaste ja etnograafide seas ning selles distsipliinide mitmekesisuses on päevakangelasel endal suur teene. Suur slavist ja keeleteadlane, Venemaa Teaduste Akadeemia akadeemik, Serbia ja Poola Teaduste Akadeemia välisliige, Slavistide Rahvuskomitee liige Svetlana Tolstaja juhib Moskva etnolingvistilist kooli ning on tegev paljude Venemaa ja rahvusvaheliste teadusväljaannete toimetuskolleegiumides. Alustanud puhtkeeleliste teemadega (slaavi fonoloogia, morfoloogia, grammatika) ja laiendades järk-järgult oma uurimistöö ulatust pühendab ta kogu oma aja ja energia teadusele ja haridustööle. Tema loominguline elu on tihedalt seotud Venemaa Teaduste Akadeemia Slavistika Instituudiga, samuti teeb ta koostööd teiste akadeemiliste asutuste ja ülikoolidega nii Venemaal kui ka välismaal.

Suurt rolli Svetlana Tolstaja elus ja teadustöös etendas liit Nikita Tolstoiga, kellega koos arendas ta välja eelkõige uue teadusliku suuna – slaavi etnolingvistika. Pärast Nikita Tolstoi surma jätkas ta ühiselt alustatud entsüklopeedilist tööd (etnolingvistiline sõnaraamat “Slavjanskije drevnosti” 1–5) ning andes välja Nikita Tolstoi seni avaldamata töid.

Kolleege hämmastab Svetlana Tolstaja ammendamatu teadushuvi, millega võib olla seletatav tema uurimuste kõikehõlmavus. Võime probleeme täpselt sõnastada, valida ja koguda analüüsi jaoks kolossaalset materjali on ühendatud hämmastava jõudlusega. Ta ei jäta tähelepanuta ühtki algatust, pakkudes välja ja noppides kolleegidelt uuenduslikke ideid, toetades noori teadlasi eri linnadest ja riikidest. See huvi kajastub ka Tolstaja bibliograafias, kus on ligi tuhat nimetust, sealhulgas hulgaliselt retsensioone, tõlkeid, kroonikat, juubelikirjutisi, aga samuti töid, mille juures Svetlana Tolstaja osales toimetajana. Lisaks on ta esinenud ettekannetega paljudel konverentsidel, kongressidel, seminaridel, sümposiumidel.

Peatume üksikasjalikumalt ainult mõnel Svetlana Tolstaja peateemal, mida võib tinglikult liigitada pealkirjade “Aeg” (selle kalendaarne kehastus) ja “Sõna” alla.

Juubilari teadustöös on kesksel kohal slaavi kalendri uurimine. Esimesed rituaal aastat käsitlevad kirjutised avaldas ta 1970. aastate lõpus ja 1980. aastate alguses, kui Polesjesse korraldatud ekspeditsioonidel oli süstemaatiliselt kogutud rikkalikku materjali (Polesje kalendri küsimustiku koostas Svetlana Tolstaja). Pärast koos Nikita Tolstoiga kirjutatud viit artiklit ilmastikuga seotud tavadest Polesjes ja Serbias, mis said rituaalikomplekside kirjeldamise eeskujuks, siirdus Svetlana Tolstaja kalendrituaalide juurde. Esimestes selleteemalistes artiklites keskendus ta rituaalse aja uurimise teooriale, kirjeldades Polesje piirkonna rahvakalendrit, Kupala ja Mareni rituaalide vormilist varieeruvust ning analüüsis kristliku ja rahvaliku (paganliku) kalendrikompleksi omavahelisi seoseid. Aastail 1984–1995 ilmus eraldi fragmentidena “Polesje rahvakalender. Etnodialekti sõnaraamatu materjalid”. Omaette žanri moodustavad

entsüklopeedilised artiklid, mis nõudsid lühidust ja samas ülevaatlikkust, sõnastuse täpsust ning doseeritud, kuid esinduslikku illustratiivset materjali. Etnolingvistilises sõnaraamatus “Slavjanskije drevnosti” (“Slaavi muistised” 1–5, Moskva, 1995–2012) avaldas ta üle 40 artikli (osa kaasautorluses), mis on pühendatud nädalapäevadele, kuudele, kalendrile ja tähtpäevadele. Kalendrituaalid esinevad ühel või teisel moel peaaegu kõigis Svetlana Tolstaja pärimuskultuuri ja slaavlaste mütoloogiat käsitlevates artiklites: vt “Slavjanskije drevnosti” artikleid “Nõid” (koos L. Vinogradovaga), “Saiake” ja “Mõistatused” (koos I. Sedakovaga) jne.

Pole sugugi juhus, et esimene etnolingvistiline monograafia, mis sisaldas Svetlana Tolstaja eri väljaannetes ilmunud artikleid, oli pühendatud just kalendrituaalidele (“Polesje rahvakalender”, Moskva, Indrik, 2005). Nagu autor kirjutab, on “rahvakalendri sisuliseks aluseks aja mütoloogiline tõlgendus, püha, puhta, hea ja ebapuhta, kurja, ohtliku aja eristamine” (lk 10). Aeg on üks keskseid mõisteid, mille analüüsi juurde Svetlana Tolstaja pidevalt naaseb, uurides sellega seotud maagiat, sümbolikat, semiootilisi ja aksioloogilisi aspekte.

Tema tööd on andnud tõuke pühadetsükli põhjalikuks etnolingvistiliseks uurimiseks ning kalendrituaalide etnodialektiliste sõnaraamatute loomiseks paljudes Venemaa teaduskeskustes.

Suures osas keskendub Svetlana Tolstaja teadustöös keele ja kultuuri vastasmõjule, nende ristumiskohale. Eelkõige pöörab ta semasioloogiat, etümoloogiat ja leksikoloogiat käsitlevates töödes tähelepanu keelelisele kontekstile, nii laiale kui ka vahetule sõnakasutuse situatsioonile. Erilisel kohal on sel juhul keelevälised kontekstid (kombetalitused, uskumused, folkloor).

(Etno)lingvistilistes töödes jälgib sõnale keskendunud Svetlana Tolstaja kolme peamist suunda. Tema enda terminoloogiat kasutades: “sõnalt sõnale”, “mõttelt sõnale” ja “sõna kultuuri kontekstis”, ehk teisisõnu: semantiline tüpologia ja rekonstruktsioon, leksikaalne tüpologia ja kultuurisemantika.

Konkreetsete sõnade semantikat käsitlevad artiklid avavad terve leksikaalsete tähenduste maailma, mida emakeele kõnelejad tavaliselt tunnetavad. Mõnikord on tähendusi raske eristada just peente varjundite tõttu, mis ilmnevad teatud kontekstides pooltoonide, voolavuse, kattuvuse, uuritava ja sellega seotud või sünonüümse sõna segunemise tõttu. Need artiklid on nagu detektiivilugu, kus uurija otsib ebaselgeid tähendusi ja toob need päevavalgele. Mõnede sõnade tähenduse lähenemine ei tundu ilmne, nende tuvastamiseks on vaja uurija erilist taiplikkust.

Etümoloogia uurimisel on semantiline rekonstrueerimine väga oluline. Svetlana Tolstaja sõnul peaks etümoloogilise sõnaraamatu iga artikli loomisele eelnema sõna kõigi tähenduste üksikasjalik kirjeldus erinevates kontekstides ja erinevates diskursustes, seejärel tuleks neid tähendusi uurida võrdlevas ajaloolises semasioloogilises aspektis, st tuleb paljastada semantilise tuletamise mustrid, kirjeldada motivatsioonimudeleid,

paradigmaatilisi seoseid jne ning taastada konkreetsete sõnade tegelik tähenduslugu. Sageli viivad semantilised uuringud Svetlana Tolstaja etümoloogiliste uuringute juurde.

Sõnauuringute teine valdkond – leksikaalne tüpologia on samuti Svetlana Tolstaja töödes väga esinduslik. On uuritud toidu ja toitumise, armastuse, eksimise, nime, liikumise, kannatlikkuse ja sallivuse sõnavara, samuti kultuurilisi mõisteid: saatus, hing, patt, surm, vanne, needus jne. Sisuliselt on see omamoodi slaavlaste vaimse ja ainelise kultuuri seletav sõnastik, milles erinevalt etnolingvistilisest sõnaraamatust pööratakse rohkem tähelepanu keeleanalüüsile – semantikale, pragmaatikale, etümoloogiale.

Kolmas oluline valdkond, kuhu Svetlana Tolstaja on panustanud palju nii praktiliselt kui ka teoreetiliselt, on rahvakultuuri keele uurimine: asjade sümboolne keel (riietus, peegel, luud, pärg), arvukategooria (loendamise mõiste, paaris-paaritu, binaarsuse ja korduse semantika), ruum, aeg, hinnangud ja väärtus, sugulus jne.

Etnolingvistika teoreetilisi aluseid arendades süstematiseeris ja täpsustas Svetlana Tolstaja akadeemik Nikita Tolstoi sõnastatud “laia” etnolingvistika ideid, näiteks seisukohta reaalsuste ja tegude esitusviiside mitmekesisuse kohta pärimuskultuuris; ta määratles ja kirjeldas ka slaavi kultuuri ühisuse kriteeriume ja palju muud. Svetlana Tolstoi nimetab slavistika etnolingvistilise uurimistöö ühe eesmärgina keele semantilise poole struktuuri mõistmist.

Tema töödes võib leida palju huvitavaid lingvistika arengu seisukohalt olulisi teaduslikke oletusi. Nii tuleks tema sõnul sõna algse tähenduse otsimise asemel keskenduda sõnade mitmetähenduslikkusele.

Oskus vaadelda slaavi etnolingvistilist uurimistööd tervikuna, võtta omaks kogu selle laius ja sügavus ning tunnetada selle dünaamikat on andnud Tolstajale võimaluse näha väljavaateid ja oskuse sõnastada slaavi pärimuskultuuri ja keele uurimise vahe-tuid ja pikaajalisi eesmärke. Nende hulka kuuluvad rahvaluule ja mütoloogia motiivide registri koostamine, rahvakultuuri mitteverbaalsete vormide ja žanrite (kombetalitused ja uskumused) motiivide register, etnolingvistiliste atlaste koostamine, mütoloogilise sõnavara etümologia uurimise süstematiseerimine jne.

Svetlana Tolstaja tegeleb pidevalt mahukate projektidega – tänavu kevadsuvel ilmus raamat slaavi sõnamoodustuse süntaktilistest alustest, lisaks uurib ta põhjamaist matuseitku ja ilmselt veel midagi, millest saab kolleegidele kasulik ja nauditav lugemine.

Irina Sedakova, Marina Valentsova
Venemaa Teaduste Akadeemia Slavistika Instituudist
Tõlkinud Asta Niinemets

“Traditsiooniline kultuur kaameraläätstes” 2

Teine Eesti-Udmurdi veebinar “Traditsiooniline kultuur kaameraläätstes” toimus Eesti Kirjandusmuuseumi ning Udmurdi uurimiskeskuste folkloristide ja antropoloogide koostööna 21. ja 22. septembril 2023 MS Teamsis. Jätkati visuaalse jäädvustamise teemaatika vaatlemist folkloristika ja etnologia vaatepunktist. Esimene seminar tõi kahe päeva jooksul vaatajani udmurdi filme, videoklippe ja videoblogisid, seekord alustati eesti toodete tutvustamist, kuid esitleti ka udmurdi ja metsaneenetsi tavadest valminud filme. Teise seminari keskmes olid väikesaared oma kultuurilise rikkusega, unikaalsed äärealad, kombestiku elujõulisus, sakraalsed rituaalid, kalendritavad ning kohaliku kogukonna kõneisikud ja huvitavad isiksused.

Visuaalse külje jäädvustamine toob esile kultuuri teistsugused aspektid, me saame palju rohkem informatsiooni toimuva kohta. Alates odavate videokaamerate ja salvestusvõimeliste telefonide saabumisest on jäädvustuste hulk kordades kasvanud ja dokumentalistika võimalused laienenud, see on avanud uusi perspektiive uurimistöök, kuid folkloristlike montaaže on see mõjutanud vähe. Võibolla on põhjuseks asjaolu, et visuaalsed võimalused eeldavad erioskusi ja teistsugust nägemisviisi, sõnumi olemasolu, kuid võimalik mõjutaja on ka kindlale artiklite liigile orienteeritud teadussüsteem. Samal ajal aitab filmimine folkloristil täita oma ülesannet ja “jõuda intiimsete teadmisten, jõuda kulisside, maskide ja rollide, samuti üldistuste ja abstraktsioonide taha” (Cohen & Rapport 1995).

Folkloristlike salvestiste tähtis ülesanne on hääle andmine vernakulaarsetele vaadetele, käitumusliku külje, sümbolsete märkide ja tavandi jälgimine, mille tulemuseks võib olla sügav vaade kohalikku ellu. Kuna jäädvustamist nõudvaid nähtusi ja protsesse on palju – kultuuri tuum, intersubjektiivseid asjaolud, kultuuride dünaamika (samas kohas arenevad erinevad kultuurid), väiksemad ja ohustatud kultuuripiirkonnad ja rühmitused –, siis on kohane arutleda, kuidas valitakse filmitavaid sündmusi, missugune on ideaalne objektiivse ja hinnanguteta dokumenteeringu ja autori vaate vahetõde ning kas objektiivsus on üldse võimalik saavutada. Ümarlaua arutelu kerkisid üles küsimused, mis on korduvalt olnud keskmes juba kümnete aastate jooksul, ent nende ülevaatamine uutes oludes on ilmselt alati kohane. Näiteks kas ja kui korralikku stsenaariumit vajab antropoloogiline film ning mis vahe on antropoloogilisel filmil ja välitööde tulemusena valmival filmil. Mõlema päeva arutelud keerlesid veel filmija kaasamise üle rituaalsesse tegevusse ja kogukonna ajutiseks liikmeks, mis annab talle otsekui loa olla intiimsete sündmuste osaline. Ometi on olukordasid, kus näiteks sugupool tõkestab juurdepääsu (meeste osalemise naiste siseringi üritustel ja vastupidi, mis võib kujuneda nt religioossete sündmuste juures ületamatuks takistuseks). Kerkis küsimus reeglitest, mis valitsevad pühapaikades ja rituaalide filmimisel, ligipääsust võõrastele suletud sündmustele, kaamerast kui vahendist, mis aitab jääda märkamatuks

ja õigustab viibimist siseringi üritusel, samuti küsimuste ring elu külgede kohta, mida jäädvustada ei tohi.

Kihnu kultuuri visuaalsel jäädvustamisel on pikk ajalugu, mille alguses on 1956. aastal Eduard Laugaste juhtimisel koostöös Tartu Ülikooli filmilaboriga valminud dokumentaalne rekonstruktsioon “Kihnu pulmad”. Autor soovis jäädvustada õppefilmina traditsiooniliste pulmade kronoloogia ja sündmustiku, pulmad on lavastatud ja rekonstrueeritud vanemate kirjelduste abil, tegevus ise on raamitud 1950. aastate tegeliku elu-oluga. Luuakse illusioon tegelikkuses toimuvast aktuaalsest tseremooniast. Sellisele visuaalsele keelele vastandub Eesti visuaalses antropoloogias ja dokumentalistikas pöörde toonud Mark Soosaare film “Kihnu naine” (1974). Mark Soosaare Kihnu ja väikesaarte elu jäädvustavad filmid on kahtlemata üks meie kultuuri vääriskeive, kuigi tema töö ja Kihnu sarja filosoofiline ja teoreetiline mõtestamine seisab alles ees. Seminaril tuli jutuks ka Mark Soosaare 1986. aasta film “Kihnu mees”, mis tõstatab teravaid probleeme ja pälvis kriitilise vastuvõtu (eetikast jm probleemidest filmimisel vt Rüütel 2004). Film keskendub Kihnu elule pärast miljonärkolhoosi likvideerimist ja sunniviisilist Pärnu kolhoosiga liitmist, kui merel kalastamist piiravad seadused laienevad, bürokraatia õitseb, töökohtade kaotus toob kaasa väljarände. Perspektiivtuse tajumine juhib küsimusteni, kas sekkumiste ja elulaadi vägisi muutmise keskel on võimalik säilitada oma keelt ja kultuuri. – Need küsimused on tänagi aktuaalsed Eestis, kus toimuvad haldusmuutused, koolide ja raamatukogude sulgemine, töökohtade kadumine on aktualiseerinud ääremaade ja vähemkaitstud paikade püsimise. Soosaare poole sajandi jooksul loodud filmide vahendusel näeme toimunud muutusi peaaegu kõikides püsielementides: meri, elatusalad, rahvariided, laulukultuur, füüsiline eluruum majade, tänavate ja esemete näol, kooslus loodus-inimesed-lapsed. 2018. aastal valminud “Kihnu lapsed” suleb filmisarja elurõõmsate sõnumitega. Mark Soosaare filme iseloomustab tugev nägemus, esteetiline keel, teravdatud probleemid, huvitav filmikeel, mille kohta ta lahkelt jagas isiklikke vaateid.

Esimese sissevaade Aado Lintropi filmidesse toimus 2018. aastal valminud “Maarjapäev Petseris” vahendusel. Lintropil on seljataga 29 ekspeditsiooni-filmimist soomeugrilaste ja eestlaste juures, ta on üks produktiivsemaid filmijaid-teadlasi. Esitletud film on haruldane dokument uuenevast ja restaureeritavast Petseri kloostrist ja setode suhetest oma usukeskuse Petserisse kloostriga. Jäädvustatud Jumalaema uinumise püha tähistamise käigus näeme läbi kaamerasilma kloostri ettevalmistamist pühadeks: püha eelõhtul lilledest tee valmistamist, järgneb ikooni viimine Jumalaema Uinumise kirikust Mihhaali kirikusse, saame osa ristikäigust ümber Petseri kloostri. Kaamera jälgib setode osalemist kirikupühal, kohtumist uue kloostriülem Tihhoniga (Georgi Ševkunoviga) ja sellele järgnenud seto festivali “Perride kokkotulõk” (vn Семейные встречи) Radaja külas. Filmi lõpus külastatakse seto kultuuri hääbuvaid keskusi Petserimaal: Kulje kirikut, surnuaeda ja Jatsmani kooli, mis oli kunagi ümbruskonnas tähtis hariduskeskus.

Dokumenteeriva suuna tutvustamist jätkasid Eva Toulouze ja Liivo Niglas 2013. aasta filmiga “Jumala tegemine Pariisis”, mis jäädvustab Juri Vella (1948–2013), metsaneetsi põhjapõdrakasvataja, luuletaja ja aktivisti käiku Pariisi Jumalaema kirikusse ja unenäos saadud käsku sinna tagasi minna. Jumalaema kirikust naisele ostetud ikooniga sooritab Vella rituaali, millega soovib ikooni muutumist jumalaks. Filmi muudab eriliseks Vella külaskäik Jumalaema kirikusse ja järgnev rituaal, millesse ta kaasab filmitegija Liivo Niglase.

Tandemi teine 2013. aasta film demonstreerib Kama-taguste udmurtide ühispalvuse *Элен вöсь* toimumist Permi kraisis Kueda piirkonna Kirga külas. Palvus taastati 2008. aastal ja sinna kogunevad tänapäeval paljude külade Kama-tagused udmurdid. Jäädvustatud on ohvritoitude valmistamist, pappide riietumist ja ettevalmistusi palvuseks, palvust ennast ning teisi rahvarohke ja põlvkondasid ühendava rituaali etappe. Tegemist on etnograafilist täpsust taotleva dokumenteeringuga.

Elamuslikult tutvustas Iževski videokooli “Tamga” ja Udmurdi klipikujunduse labori “PUS” filme Anastasia Šumilova. Tegemist on 2022. ja 2023. aastal valminud kaasaegsete esteetilisele küljele rõhuvate uuenduslike lühifilmidega. Traditsiooni tutvustamisel kasutatakse uudseid võtteid nii kombestiku, rahvarõivaste, ehete kui laulukultuuri tutvustamiseks ja filmid on orienteeritud oma traditsioonide vahendamiseks linnanoortele.

Kuidas jäädvustati 1980. aastatel ja 1990. aastate alguses folkloristide igapäevaste välitööde käigus lihtsa VHS-kaameraga ning missuguseid välitööfilme koostati, tutvustasid Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov. Vaatamata nirudele tehnilistele võimalustele andis kaamera võimaluse teha kiirjäädvustusi nii vanemate tavade nüüdiseisust kui uutest nähtustest, sh uususundi praktikatest. Tutvustatud amatöörfilmidest esimene – “Sügisloits” – tutvustab omaaegse tuntud teadja Vigala Sassi ja maausuliste pööripävarituaali peajooni, sündmus toimus Saaremaal Kaarma vallas Triigi külas paiknevas rituaalipaigas.

“Kadripäev Tartus” jälgib esmalt 6. klassi tüdrukute valmistumist kadripäevaks, nende visiite kodudesse, kaamera järgneb maskeeritutele Tartu erinevates linnajagudes ja jälgib nende dialooge pererahvaga. Toona suletud sõjaväelennuväljaga linna novembrikuises pimeduses saadab maskeerituid ja nende laule sõjalennukite müra. Mõlemad filmid valmisid Mare Kõiva ja Paul Vesiku koostööna.

1997. aasta film “Täheonu” (Andres Kuperjanov, Mare Kõiva) jälgib Täheonu Hugo Raudsaare tegemisi. 2023. aasta jaanuaris möödus 100 aastat Hugo Raudsaare sünnist. Legendaarne astronoomia populariseerija ja astronoomiliste vaatluste läbiviija jätkas vaatlusi Tartus Petzvali tornis veel 20 aastat pärast seda, kui Tartu observatoorium oli kolinud ära Tõraverre. Innuka populariseerijana ehitas ta oma kodutalu juurde Võrumaale külatähetorni ja rajas selle ümbrusse meie universumi mudeli. “See on see maa, mis minu maa” laulab ta tähetorni tipus üle terve Võrumaa.

Žanrilt erinevate filmide ja klippide näitel vaadeldi probleeme nii seest- kui väljast-poolt. Veebinaril osalejate filmimise ja vaatlemise kogemus avas ja selgitas

kultuurikonteksti nüansse, aitas leida vastuseid vastuolulistele küsimustele ja/või tuvastada uusi, selgitada pärimuskultuuri seisu, määrata visuaalse salvestamise piire ja ressursse.

Ümarlaudade arutlused ja antropoloogiliste filmide ajaloo ülevaated on kavas avaldada artiklitena.

Seminari valmistasid ette Nikolai Anisimov, Mare Kõiva, abistasid Sergey Troitskiy, Maris Kuperjanov, Diana Kahre, Asta Niinemets, Andres Kuperjanov. Veebinari toimumist toetas Eesti Kultuurkapital ja Eesti Kirjandusmuuseumi uurimisprojekt “Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid”.

Mare Kõiva

Kirjandus

Cohen, Anthony P. & Rapport, Nigel 1995. Introduction: Consciousness in anthropology. – Cohen, Anthony P. & Rapport, Nigel (toim). *Questions of consciousness*. ASA monographs 33. London: Routledge.

Traditsiooniline kultuur kaameraläätstes. *Traditsionnaia kul'tura v ob"ektive kamery* (<https://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2023/film/> – 02.11.2023).

Rüütel, Ingrid 2004. Tõde ja eetika visuaalses antropoloogias. – Kõiva, Mare (toim). *Meedia. Folkloor. Mütoloogia*. Tänapäeva folkloorist III. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi rahvausundi ja meedia töörühm (<https://www.folklore.ee/pubte/meedia/> – 02.11.2023).

Traditsiooni elavatel lätetel

4.–6. oktoobrini toimunud rahvusvaheline *online* konverents “Elava kultuuri lätetel” oli pühendatud tuntud udmurdi folkloristi ja mütoloogia-uurija, udmurdi tänase uurimis-traditsiooni alusepanija ja kujundaja Tatiana Vladõkina 70. sünnipäevale. Hea tava kohaselt pühendatakse oma eriala oluliselt arendanud folkloristidele teaduskonverentside sarja “Keelest meeleni” akadeemiline üritus.

Konverentsi raames avati muuseumis näitus Tatiana Vladõkina teadustööde kohta. Näituse avamisel loeti teadlase teadusartiklite fragmente erinevates keeltes (udmurdi, eesti, inglise, prantsuse ja vene keeles). Sellega soovisid korraldajad näidata udmurdi folkloristi uurimuste rahvusvahelist tähtsust ja tema tööde kaasamist maailma teadusesse.

Esimesel päeval tervitasid osalejaid ametlikud esindajad Eesti Kirjandusmuuseumist, Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudist, Udmurdi Teaduste Akadeemia

Uurali Haridus- ja Teadusuuringute Instituudist ning Udmurdi Riikliku Ülikooli udmurdi filoloogia, soome-ugri ja ajakirjanduse instituudist. Pidulikku meeleolu sündmuse alguses löi muusikalise esitusega Emma Lotta Lõhmus. Konverentsi ilmestasid soojad videopöördumised ja muusikalised tervitused kolleegidelt, Udmurdi diasporaalt Eestis ja Tatiana Vladõkina informantidelt.

Kolme päeva jooksul esitati 24 teaduslikku ettekannet. Üritusel osales 27 folkloristi ja lähialade uurijat Eestist, Austriast, Ungarist, Udmurtiast, Karjalast, Baškortostanist, Marimaalt, Permi ja Novosibirski uurimiskeskustest jm. Vladõkina on jälginud paljude folklooriliikide dünaamikat ja seaduspärasusi ning vastavalt olid ka ettekanDED seotud etnomusikoloogia, usundi-uurimise, mütoloogia, usundi materiaalse külje, pühapaikade ja rituaalide, kalendrikombestikuga. Tutvustati uusi teadusväljaandeid ja pikaajalisi toimetamispraktikaid, aksioloogiaid ning uusi uurimistulemusi väikeste etniliste rühmade rahvusidentiteedi alalt ning muud aktuaalset. Diskuteeriti ja vaieldi vaatlustulemuste üle, esitati täpsustavaid küsimusi.

Irina Vinokurova, Karjala Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudi vepsa kultuuri ekspert kirjutas konverentsi kohta: “Täna huvitava seminari korraldamise eest, kus valitses heatahtlik ja loominguiline atmosfäär. Kõigile esinejatele esitati küsimusi, mis võimaldab neil oma käsitlusi arendada ja süvendada. Istusin kolm päeva ekraani ees.”

Kolm pikka päeva ekraani ees möödusid lennates. Mõnedki teemad väärivad kompleksset lähenemist ja jätkamist ning loodetavasti kuuleme tulemustest juba järgmistel konverentsidel ning loeme artikkelitest ja raamatutest.

Kuna konverents oli pühendatud silmapaistva folkloristi juubelile, otsustasid korraldajad luua sündmusele piduliku õhkkonna, milleks kasutati lõunavaheaegade ja kohvipauside ajal videoklippe udmurdi, eesti ja seto lauludega ning informatiivseid videosid udmurdi rahvarõivastest.

Korraldajad avaldavad tänu kõigile osalejatele, kogu konverentsi korraldusmeeskonnale ja muidugi Tatiana Vladõkinale võimaluse eest arutada aktuaalseid küsimusi soome-ugri folkloristikas.

Mare Kõiva, Nikolai Anisimov

Muljeid suurejooneliselt etnoloogide ja antropoloogide maailmakonverentsilt Indias

Etnoloogide ja antropoloogide (IUAES-WAU) 19. maailmakonverents “Marginalities, Uncertainties, and World Anthropologies: Enlivening Past and Envisioning Future” toimus 14.–20. oktoobrini New Delhis ning järelkonverents “Anthropology and Digital Cultures” 26. ja 27. oktoobril Hyderabadis Indias.

Plenaarettekannetes rõhutati vajadust kaasata kultuuriuurijaid rohkem globaalsete probleemide lahendamisse. Teadvustati antropoloogide, folkloristide ja muude külgnevate erialade teadlaste ekspertteadmiste praktilise rakendatavuse potentsiaali, nentides et need saavad olulisel määral täiendada teiste erialade ekspertide panust poliitikate ja otsuste kujundamisel seoses aktuaalsete teemadega nagu kliimakriis, rohepööre, vähemuste (sh traditsioonilise eluviisiga etniliste rühmade) õigused või rände- ja migratsiooniproblemaatika. Ootuspäraselt tulid korduvalt jutuks COVID-19 pandeemiaga kaasnenud probleemid eelkõige marginaalsetele rühmade kontekstis, ent ka omandatud õppetunnid ja kohanemiskiivid (näiteks muutused rituaalides, religioonis, elatusalades). Toimunud ja käimasolevate kriiside valguses püüti visandada antropoloogia ja etnoloogia kui teadusharu tulevikusuundumusi ja -visioone.

Kuna tegemist oli suure maailmakonverentsiga, oli esimesteks konverentsipäevadeks planeeritud lausa kakskümmend paralleelpaneeli, kuid tegelikkuses selgus, et paljud esinejad ei olnud saanud kohale tulla, mistõttu otsustamiskaskused, millist paneeli kuulamiseks valida, pisut vähenesid. Lisaks ettekandepaneelidele oli võimalik osa saada rikkalikust antropoloogiliste filmide programmist ning tutvuda uusima teemakirjanduse väljapanekuga, mis sisaldas igati kõrgel tasemel uurimusi, millest nii mõnestki pole Euroopas tõenäoliselt kuuldudki.

Reet Hiimäe pidas ettekande põhikonverentsi paneelis “Spiriting Technologies of Affect, Feeling Detachment: Dynamics of (Re)Shaping Marginality, Uncertainty, and Wellbeing through Spiritual Practices”, rääkides naiste privaatsetest leinarituaalidest, mis sisaldavad samaaegselt nii afektiivsust ja teadlikku kontaktiloomet leinatavaga kui ka distantse tekitamist leinakogemusest. Samas paneelis oli ettekandeid, mis puudutasid väga erinevaid kultuure ja marginaalseid rühmi, sealhulgas ettekanne Kirde-Taimaa spirituaalse sümbolikaaga tätoveeringuid tegevast mungast ja tema klientidest, uurimus ühest Jaapani geitaustaga vaimumeediumist ning käsitlus moodustest, kuidas Lääne-Aafrika nelipühilased ravivad seestunud inimesi ning vahendavad seda digitaalsete platvormide kaudu. Põnev oli näha, et hoolimata erinevatest kultuurikontekstidest oli ettekannetes täheldatav teatav ühisosa, mis andis alust elavaks diskussiooniks.

Andrus Tins esines samuti põhikonverentsil, rääkides paneelis “Digital Culture: Continuities of the Physical and Virtual Worlds” teemal “Digital space as a coping resource: insecurities and hopes on the Estonian online forums regarding the Green New Deal”. Kuigi digitaalsetele teemadele olid pühendatud mitmed paneelid ka põhikonverentsil

Delhis, töötas põnevam tulla spetsiaalselt digitaalsusega seotud teemadele pühendatud järelkonverents Hyderabadis. IUAES-WAU maailmakonverentside raames oli see esimene kord, kui digitaalsele kultuur uurimisele oli pühendatud eraldi mitmepäevane järelkonverents. Paljuski keskenduti järelkonverentsil digitaalsete vahendite kasutamisele museaalide ja antropoloogiliste materjalide säilitamisel ja populariseerimisel, samuti nendega seotud õppetöös. Kuid esindatud olid ka otsesemalt virtuaalselt avalduvaid nähtusi puudutava antropoloogilise ja folkloristliku materjali uurimisega seotud ettekanded. Osalt jäi siiski mulje, et digitaalsus on saanud juba nii kultuuriomaseks, et seda ei panda võrreldes mitte-digitaalse kultuuriga võrdväärselt tähele, ent ometi vajab see valdkond arvestades tänapäeva igapäevaelu digitaalsuse määra tõsisemat tähelepanu. Ehk teisisõnu: spetsiaalsel järelkonverentsil oli kultuuride ja ühiskondade antropoloogiline uurimine digisfääri kaudu pigem vähe esindatud. Tõenäoliselt on selle üks põhjuseid asjaolu, et enamasti olid järelkonverentsi paneelide eestvedajad ja ettekannete pidajad india lased ja nende uurimistraditsioonid on klassikalise mat laadi. Samuti on Indias säilinud rohkelt hõimukultuure, mille puhul ollakse n-ö päästekogumise faasis ehk siis püütakse talletada pigem nende digitaalse-eelset kultuurietappi, kuna mobiiltelefonid ja internet on kiirelt jõudmas ka nendesse piirkondadesse.

Leidus ka klassikalistel välitöödel põhinevaid uurimusi/ettekandeid, mis käsitlesid ilminguid seoses elutegevuse liikumisega digitaalsetesse sfääridesse. Näiteks oli üks ettekanne pühendatud ühe Himaalaja jalamil elava hõimu traditsioonilise elulaadi kirjeldamisele ühiskonnas toimuvate suurte digitaalsete muutuste valguses. Selle traditsiooniliselt kaubandusega tegeleva hõimu liikmed reisivad sesoonselt oma toodetud kauba müümiseks rohkem kui 2000 km kaugusele. Kui muidu on tänapäeval oluline osa kaubandusest liikunud veebiplatvormidele, siis selle hõimu esindajad väitsid uurijatele, et neil on kaubamüümine otsekontaktide kaudu geenides ja katsed veebi teel majandustegevust arendada pole õnnestunud.

India elu-olu üldiselt oli varasemast uuendusmeelsema ja progressiivsema õhustikuga. Kuna India võõrustab 2023. aastal G20 tippkohtumist, oli selleks valmistudes tehtud paljudes kohtades ulatuslikke korrastusi, loodud uut haljastust, tänavavalgustust ja kaunistusi. Veel digitaalsest kultuurist: natuke ootamatu elamuse saime supermarketis, kus kassas küsiti esimese asjana mobiilinumbrit, sest kauplus tunnistas peamise maksevahendina mobiilipõhist digimakset. Sularahas maksta oli võimalik, aga tagastusraha kassades ei olnud ja seetõttu sai maksta ainult ümmargusi summasid. Digiteemadele pühendatud konverentsi toimumispaik Hyderabad on moodne linn, kus kõikjal on näha kõrghoonetega uuselamurajoone, võrreldes Delhiga on linnapilt palju läänelikum. Selle piirkonna külastamine lisaks Delhile oli kultuuriliselt rikastav.

Reet Hiiemäe, Andrus Tins

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

28. septembril toimus Eesti Kirjandusmuuseumi saalis Akadeemilise Rahvaluule Seltsi liikumisaastale pühendatud kõnekoosolek, ettekannetega astusid üles rahvatantsu-uurijad Sille Kapper-Tiisler (“Pärimustants lavale – miks ja kuidas?”) ja Getter Lauk (“Soostereotüübid eesti rahvatantsus”).

18. oktoobril toimus Eesti Kirjandusmuuseumi saalis 18. Akadeemilise Rahvaluule Seltsi välitööde konverents “Välitööd kui põlvkondade dialoog”. Esinesid Piret Voolaid (“Kanada eestlaste koolipärimus – põlvkondade dialoog (Eestiga)”, Svetlana Karm (“Soome-ugri uurimisreisid kolleegide jälgedes”, Lodewyk Barkhuizen (“Habit, Memory, and Difference: Intra-Inter-Generational Dialogue beyond Human Agency”), Maarja Kaaristo (“Navigating the Generational Dynamics: Reflections on Fieldwork with Canal Boaters in North West England”), Mari-Ann Rimmel (““Isand Aeg lõhub kõik halli mineviku sünged kantsid...” Aja vaim Jaan Rummeli (1934–2007) noorpõlve jäädvustustes”), Andreas Kalkun (“Intiimsed vestlused eakate naistega. Iga, sugu ja muud asjaolud”), Anu Korb (“Välitöökohtumised läbi aastakümnete”). Vestlusringi juhatas Pihla Maria Siim, osalesid Tiiu Jaago, Risto Järv, Janika Oras ja Elo-Hanna Seljamaa. Valdo Valper esitles Maa-ameti kohapärimuse kaardirakenduse kümnendat ala – Koeru kihelkonda.

Katre Kikas

Eesti Rahvaluule Arhiivis

1. juulil viis Janika Oras koos Urmas Kallaga Metsalaulupeo eel Karjasoo Metsaõue talus Viljandimaal läbi õpitoa regilaulude tõlkimisest ja tähendustest.

4. juulil intervjueris Janika Oras Karksi-Nuia Kultuurikeskuses kauaaegseid kohalikke rahvatantsijaid eesotsas Lille Arrastega 1960. aasta rahvakunstiõhtu ning kohaliku nõukogude-aegse kultuuritegevuse, eriti tantsuharrastuse teemal.

6. juulil kõneles Jüri Metssalu Palupõhja loodusmajas Eestimaa Looduse Fondi suvekoolis Ööülikooli loengus eesti heinamaapärimusest.

14. ja 15. juulil toimunud 2023. aasta rahvamuusikafestivali Mooste Elohelü võistluskontserdi tööluste aluseks oli valitud uuema rahvalaulu “Ma saisi korgõ mäe pääl” viisivariandid Vana-Võrumaalt. Võistluskontserdi žürii tööd juhtis Taive Särg. Eesti Rahvaluule Arhiivi eriauhinna pälvis koosseis Permanent Blue, kelle solist Liisa Pajusaar oli valinud esitamiseks vanavanaemalt õpitud laulu ning jutustas kuulajatele sellest ka mälestusi. Helen Kõmmus ja Taive Särg salvestasid festivali õpitubasid ja kontserte, salvestatud sündmustest üks tähelepanuväärsemaid oli ERA kogude põhjal loodud pooleteist-tunnine Põlva kihelkonna pärimuslaulude kava, laule esitasid ka Janika Oras ja Valdo Valper ning emerit Aado Lintrop.

20. juulil pidas Helen Kõmmus Hiiu Folgi pärimuspäeval Sõru muuseumis ettekande “Vesihiidlasest torupillikuningaks. Hiiumaa kuulsaima rahvapillimehe Torupilli Jussi lugu”.

21. juulil kõnelesid Mari-Ann Rimmel ja Valdo Valper Võrumaal Pähni külastuskeskuses festivali “Aigu om!” eelüritusel Maa-ameti geoportaali jõudnud Rõuge kohapärimusest.

21. juulil filmis Janika Oras Kolga-Jaanis Vissuvere külas ja Kolga-Jaanis kohalikku folgiklubi ja käiku lauliku Marie Sepa kodukohta.

22. juulil kõneles Jüri Metssalu Keila puisniidul Eestimaa Looduse Fondi talgupäeval eesti heinamaapärimusest.

25.–27. juulini toimunud Lummo Kati leelolaagris Setomaal Nedsaja külas õpetasid Janika Oras ja Andreas Kalkun, Janika Oras osales seto laulikute salvestamisel ja filmimisel.

25.–28. juulini osalesid Mari Sarv, Olha Petrovych ja Inna Lisniak Riias Läti Rahvusraamatukogus peetud 5. Balti digitaalhumanitaaria suvekoolis (“Discourse Analysis and Digital Literary Studies”).

27.–30. juulini salvestasid Helen Kõmmus ja Taive Särg XXX Viljandi pärimusmuusika festivalil rahvamuusika õpitubasid, kontserte ja peomelu. **30. juulil** viis Janika Oras läbi õpitoa “Eesti laulukeele murded”.

8. augustil tutvustasid Taive Särg ja Ave Goršič Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 tegevusi Ühendkuningriikide kultuuriaasta Leeds 2023 esindajatele.

13. augustil viis Kärri Toomeos-Orglaan läbi välitööd Keeri külas, et jäädvustada Hans Wühneri päeva tähistamist ja intervjuueeris **25. augustil** Hans Wühneri päeva põhikorraldajat Mart Jaansonit.

16.–18. augustini filmis Janika Oras koos Janno Simmiga ja Hanna Samosoniga võõrseto pulmi Võrus ja Lüllemäel.

19. augustil rääkis Janika Oras Kihnu rahvamajas toimunud Regilauluüel Kihnu vanemate laulude ja loitsude viisidest.

20. augustil esines Inna Lisniak Eesti taasiseseisvumispäevale pühendatud kontsertloengust Norras Kristiansandis. Loenguosas tutvustas ajaloolane Hege Boman Grundekjøn Eesti ja Ukraina iseseisvuse saavutamise lugu ning Inna Lisniak kõneles Ukraina banduurast.

22. ja 23. augustil tegi Ave Goršič välitöid Lääne- ja Ida-Virumaal, intervjuerides kunagiste kaastöölise Mary Kaasiku ja Gustav Kallasto järeltulijaid. Arhiivimaterjalide hulka lisandus välitööde tulemusel üle kuue tunni helisalvestisi ning kogum Gustav Kallasto fotosid.

31. augustil pidas arhiiv Ülenurme Põllumajandusmuuseumis Facebooki rahvakalendri veebipesa tähtpäevakirjelduste ja -joonistuste aruteluseminari.

Augustist novembrini tegi Jüri Metssalu Pärnumaal, Saaremaal, Raplamaal, Viljandimaal ja Valgamaal koostöös Pärandkoosluste Kaitse Ühinguga välitöid Eesti puisniitude kultuuripärandi uurimiseks.

7. ja 8. septembril Pärnus Estonia Resort Spa konverentsikeskuses toimunud mäluasutuste suveseminarist võtsid ERAst osa Risto Järv, Mari Sarv ja Kadri Vider. Risto Järv osales koos Riina Reinveltiga (ERM) arutelus “Kuidas kriisi ajal mäluasutusena ellu jääda?”, arutelu juhtis Kadri Valner (Jääaja keskus).

11. septembril esines Ave Goršič kirjandusmuuseumi esmaspäevaseminaril ettekandega “Virumaa kogujad ja kontekstiringid”, kajastades hiljutisi välitöid Ida-Virumaal.

13. septembril osales Andreas Kalkun Tartu Genialistide Klubis Progressiivse Liikumise paneeldiskussioonis “Meil kväärib. Kväärolemisest Eestis”.

11.–15. septembrini osales Inna Lisniak Türgis Istanbulis 54. IASA konverentsil ja 4. ICTMD foorumil audiovisuaalse kultuuripärandi säilitamise teemadel (“Collaborating to preserve and safeguard audiovisual and related heritage”) ning pidas ettekande etnomusikoloog Olena Tyurykova folkloorikogust (“Folklore archive of Ukrainian ethnomusicologist Olena Tyurykova: history of formation, classification, research, practical use (1992–2014)”).

15. septembril organiseeris Lona Päll koos Riin Magnusega (TÜ) seminarisarja “Üleaedne elurikkus üle jõe” raames tajujalutuskäigu Kvissentali linnaosas, jalutuskäiku juhtis lisaks neile etnoloog Hildegard Reimann.

16. septembril Kadrina rahvamajas toimunud pärimuskonverentsil “Saun läbi aegade” tutvustas Risto Järv rahvaluulearhiivi selle-aastast kogumisvõistlust “Minu saunalugu”.

18. septembril pidas Astrid Tuisk Eda Kalmre 65. sünnipäevale pühendatud konverentsil “Keelest meeleni 10: Tõlgendus, tõde ja tunded. Muistendid ja kuulujutud kultuuris” ettekande: “Sootuks helgem maailm”. Välismaised filmid 1950. aastatel kasvanute lapsepõlvemälestustes”.

25. septembril esitleti Eesti Kirjandusmuuseumi saalis veebiantoloogiat “Eesti looduspärimus” (koostanud Mathilda Matjus, Taive Särg, Maarja Villandi-Reiljan), mis on osa Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 rahvusvahelisest kunstiprojektist “Metsavaimud masinas” (eestvedajad Taive Särg, Henri Hütt, Ave Goršič, Evelyn Raudsepp). Kuulati arhiivist inspireeritud Kiwa muusikat, muinasjutte vestis Mathilda Matjus, kõnelesid Piret Voolaid, Taive Särg, Ave Goršič, Evelyn Raudsepp ja Risto Järv.

28. septembril toimunud ARSi koosolekul pidas Getter Lauk ettekande “Soostereotüübid lavarahvatantsus”.

28. septembril Vinnõtsja Pedagoogilises Ülikoolis toimunud folkloorifestivalil pidas Mari Sarv veebiettekanne digifolkloristika väljavaadetest (“Outlooks of Digital Folkloristics”).

27. ja 28. septembril osales Janika Oras Eesti Folkloorinõukogu juhatuse koolitusel “Võrgustikupõhine huvikaitsetöö vabähenduste kontekstis” Pärnus.

1. oktoobril pidas Olga Ivaškevitš kultuuripärandi säilitamise alasel seminaril “Sahvril serverisse: digitaalne kultuuripärand tehisintellekti ajastul” ettekande “Eesti Kirjandusmuuseumi infosüsteemide ja andmekogude strateegiline analüüs: võlud ja valud.”

1. oktoobril viis Andreas Kalkun koos Taavi Kopluga läbi Toomemäe ekskursiooni “Tartu LGBT+ ajalootuur” filmifestivali Festheart raames.

5. oktoobril ja **1. novembril** käis Astrid Tuisu eestvõttel koos rahvaluule- ja elulookirjutajate ring, kirjutamisteemadeks möödunud koroonaaeg ja sünnipäevad.

10. oktoobril osales Risto Järv koos Madis Arukase ja Ülo Valguga (TÜ) Tartu Kirjanduse maja kultuuriklubi Salong kirjanduslikul teisipäeval Vladimir Proppi teose “Imemuinasjutu morfoloogia” esitluse puhul korraldatud vestlusringis, vestlust juhtis Siim Lill.

10. oktoobril viis Janika Oras koos Karoliina Kreintaaliga läbi koolituse “Laps ja folkloor” TLÜ Haridusinnovatsiooni Keskuse seminaril “Eestikeelne õpetaja vene õppekeelega koolieelse lasteasutuse rühmas IV” Rakveres.

10.–12. oktoobrini osales Lona Päll Ungaris Kesk-Euroopa Ülikoolis toimunud COEVOLVERS projekti seminaris. Koos Tartu Ülikooli semiootika osakonna ökosemiootikutega viidi läbi töötuba jutuvestmisest ja kohalike lugude kasutamisest keskonnakommunikatsioonis, koos tehti ka tulevikuplaane ja õpiti üksteiselt eri meetodite osas.

11. oktoobril kõnelesid Mathilda Matjus ja Natali Ponetajev Klassikaraadio saates “Delta” rahvaluule kogumisest, ERA kogumisvõistlustest ning tänapäeva folkloorist, küsitles Aurora Ruus.

11. oktoobril toimus Paistu rahvamajas koostöös MTÜ Jutumaja ja Mulgi Kultuuri Instituudiga Eesti Rahvaluule Arhiivi muinasjutuseminar “Parandades ilma ja inimesi”. Esinesid Mall Hiimäe (“Ilmastikunähtused rahvajututegelasena”), Kärri Toomeos-Orglaan (“Sitikad ja satikad ja lutikad ja täid... Putukatest muinasjuttudes”), Mathilda Matjus (“Kohtumised metsloomadega. Eesti Rahvaluule Arhiivi kogumisvõistlusest”), Astrid Tuisk (“Mäng lõpeb siis, kui isu tasa. Mulgimaa mängudest”), Mairi Kaasik (“Jooksujalu läbi eesti muinasjuttude”) Risto Järv (“Vaeselatse sannakütmine – ehk mõnda “lastemuinasjuttudest”), ja Piret Päär (“Ühe jutuplaadi saamisloost”). Esitleti Mulgimaa muinasjutte KiViKese kogukonnaportaalis, Mulgi aabitsa veebiversiooni ning Piret Pääri jutuplaati “Ilmaparandamise lood”.

10. oktoobril esines Kadri Vider Rahvusraamatukogu VIII oskuskeelepäeval tõhus erialakeel raamatukogus ettekandega “Tehistaip ja terminitäpsus – on neil ülepea mingit kokkupuudet?”.

18. oktoobril Akadeemilise Rahvaluule Seltsi 18. sügiskonverentsil “Välitööd kui põlvkondade dialoog” esinesid ERAst Andreas Kalkun (“Intiimsed vestlused eakate naistega. Iga, sugu ja muud asjaolud”), Anu Korb (“Välitöökohtumised läbi aastakümnete”) ning Mari-Ann Rimmel (““Isand Aeg lõhub kõik halli mineviku sünged kantsid...” Aja vaim Jaan Rummeli (1934–2007) noorpõlve jäädvustustes”). Konverentsi vestlusringis osalesid Risto Järv ja Janika Oras koos Tiiu Jaago ja Elo-Hanna Seljamaaga (TÜ), juhatas Pihla Maria Siim (TÜ) Valdo Valper tutvustas Maa-ameti kohapärimuse kaardirakenduse jõudnud kümnenda ala – Koeru kihelkonnna pärimust.

19. oktoobril esitleti Raplamaal Hageri rahvamajas Reeli Reinausi koostatud kogumikku “Keerdus kadakas ja kadunud haned. Hageri kohapärimus” (sarja ERA toimetused 36. väljaanne). Raamatu kujundas Angelika Schneider, toimetas Helen Kästik, arhiivitöö tegi Valdo Valper. Kõnelesid Reeli Reinaus ja Risto Järv, tänati raamatu valmimisele kaasaaidanud, tekste raamatust lugesid Tiina Keps ja Mihkel Juhkam.

19. oktoobril osales Olha Petrovyeh V Ukraina filoloogia-allasel teaduslik-praktilisel konverentsil (“Philological horizons: scientific, linguistic, didactic, philosophical, social, national-patriotic vectors”) Vinnytsja Pedagoogilises Ülikoolis Ukrainas ettekandega Podillia piirkonna ballaadide riimianalüüsist (“Rhyme Analysis of Podillia Folk Ballads: A Corpus-Based Study”).

19. ja 20. oktoobril toimus Narva-Jõesuus lasteaiaõpetajate seminar “Ühte lähvad meie hääled, meie hääled, meie meeled. Koosõppimisest ühise kultuuripärandini”. Mathilda Matjus viis koos Aneta Ponetajeviga läbi töötoa pärimuslikest mängudest ja tantsudest ning Astrid Tuisk lapsepõlvlugudest. Astrid Tuisk kuulus ka ürituse korraldustoimkonda.

20. oktoobril pidas Mari-Ann Remmel ettekande “Pelgupaigad eesti kohapärimuses” Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsi, Ene Mihkelsoni Seltsi ja Eesti Kirjandusmuuseumi sügiskonverentsil “Olnu on ikka veel täna” Eesti Kirjandusmuuseumis.

23. oktoobril pidas Risto Järv Tallinnas Eesti Lastekirjanduse Keskuses keskuse ning Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse seminaril “Lapse kirjanduses 11. Raamatukogu toob kokku” ettekande “Muudab maailma. Laps muinasjutusubjektina”.

25. oktoobril avaldati Eesti Rahvaluule Arhiivi 5000. ERAtera. Sel päeval korraldas rahvaluulearhiiv kobaesitluse. Kirjandusmuuseumi saalis esitleti Reeli Reinausi koostatud väljaannet “Keerdus kadakas ja kadunud haned. Hageri kohapärimus”. ERA käigukoridoris avati näitus “Liblikad vitriinis” (koostanud arhiivi kaastööline Ülle Paap), trepigaleriis avati fotonäitus “Ristitantsu tantsigem, oma tantsu hoidagem” (koostanud Getter Lauk, kujundanud Gabriel Mileiko), uurijasaalis tutvustati meenetrükist “Tegemisest saab terakest. 50 ERAtera” (kokku pannud Risto Järv, kujundanud Siret Roots). Päev lõppes ühise tantsu ja pillimänguga kirjandusmuuseumi saalis.

25. oktoobril rääkis Risto Järv Vikerraadio saates “Huvitaja” arhiivi tegemistest ja väljaannetest, küsitles Krista Taim.

25. oktoobril tutvustas Janika Oras Klassikaraadio “Delta” saates Kultuuriministeeriumi rahastatud loovuurimuse projekti “Seto mitmehäälse laulu õpetamine alternatiivse noodikirja abil”, küsitles Aurora Ruus.

26. oktoobril korraldasid Taive Särg ja Ave Goršič filmitegija ja kunstniku Angelika Herta videoinstallatsiooni “Kutse” esitluse ja arutelu Eesti Kirjandusmuuseumi saalis. Koostöös Eesti Rahvaluule Arhiiviga valminud installatsioon ühendab Saksamaa filmimaterjali ning Eesti folkloori inimese ja looma suhetest. Teost näidati alates 24. oktoobrist kahe nädala jooksul Tallinnas Vabaduse väljakul Kunstihoone aknal. Video tegi Angelika Herta, kaameratöö Filip Jacobson.

26. oktoobril osales Janika Oras seto laulude õpetamisel Obinitsas toimunud Leelo-koolis.

27. oktoobril pidas Mari Sarv Võrus Võru Instituudi konverentsil “Põlised ja rändajad, olijad ja tulijad, suhted ja mõjud” koos Kati Kallioga plenaarettekande “Sisuelementide rändemustrid läänemeresoome regilaulude korpuses”.

27. oktoobril esines Kadri Vider Pärnu Keskraamatukogus Pärnumaa raamatukoguhoidjatele ettekandega “Tehistaip ja tegelikkus”.

29. oktoobril pidas Laura Mäemets Võrumaal Sulbi magasiaidas Valdo Valperi 50. juubeli puhusel seminar-kontserdil ettekande Rõuge kihelkonna pühapaikade välitöödest ning Mari-Ann Remmel rääkis Valdo Valperi rollist kohapärimuse kogujana.

31. oktoobrist alates on Mathilda Matjus jt TÜ tudengid salvestanud Tartu Jahindusklubis jahijutte kogumisvõistluse “Kohtumised metsloomadega” raames. TÜ tudengeid on juhendanud Kristel Kivari (TÜ) ja Janno Simm.

31. oktoobril pidas Olha Petrovych ukrainakeelse loengu kultuurikontaktidest (“I chuzhomu nauchajtes, j svogo ne czurajtes or Language matters”) Integratsiooni Fondi rahastatud projekti “Keeled ühendavad” raames.

1. novembril kuulutas hõimurahvaste programm välja 2023. aasta soome-ugri kirjandusauhinna laureaadid, ERA emeriit Aado Lintrop pälvis kirjandusauhinna omariikluseta soome-ugri rahvaste kirjanduse edendamise ja tutvustamise eest Eestis.

3. novembril toimus Eesti Rahva Muuseumis viies humanitaarainete õpilaskonverents HUNTS 2023. Konverentsi korraldasid Ave Gorsič, Virve Tuubel (ERM) ja Kristiina Punga (HTG).

5. novembril organiseeris Lona Päll koos Riin Magnusega (TÜ) ja Robert Vaarikuga (Tartu Linnamuuseum) seminarisarja “Üleaedne elurikkus üle jõe” raames jalutuskäigu Tartus Raadi surnuaias, kõnelejateks olid kutsutud mükoloog Indrek sell ja kultuuriloolane Indrek Mustimets. Koos vaadeldi erinevaid tähenduskihte ning looduse ja kultuuri põimumist kalmistul.

5. novembril viis Janika Oras läbi seto leelo mitmehäälsuse õpitoa Lummo Kati leeloorile ja kogus tagasisidet seoses loovuurimusprojektiga veebi vahendusel.

7. novembril pidas Olha Petrovych loengusarjas “Keeled ühendavad” Eesti Kirjandusmuuseumis loengu ukraina kirjandusest.

8. novembril tutvustas Kadri Vider Eesti Genealoogiaseltsile Eesti Kirjandusmuuseumi andmebaase.

9. novembril pidas Risto Järv Portugalis Taviras toimunud 17. rahvusvahelisel vanasõnakollokviumil ettekande vanasõnade kasutamisest arhiivimaterjalide populariseerimisel (“He Who Doesn’t Gather a Grain Will Not Gain a Bushell: The Role of Proverbs in Popularising Archival Material On Social Media”).

9. novembril Tallinnas Eesti Keele Instituudis toimunud soome-ugri keelte ja murrete sügissümposioonil rääkis Helina Harend ema- ja isanimetustest regilauludes ning Antti Kanner koos Mari Sarve, Kati Kallio ja Maciej Janickiga keelelisest varieerumisest läänemeresoome regilauludes.

14. novembril pidas Inna Lisniak loengusarjas “Keeled ühendavad” Eesti Kirjandusmuuseumis ukrainakeelse loengu slaavi ja balti rahvaste sarnastest laulutüüpidest ja muusikainstrumentidest.

13.–14. novembril osales Janika Oras Singing Heritage Route töörühma seminaril Tartus Eesti Rahva Muuseumis.

13.–15. novembrini osalesid Mari Sarv, Liina Saarlo ja Olha Petrovych. läänemeresoome regilaulu-uurimisprojekti FILTER seminar-talgud Jüris Seli külas Loovälja turismitalus.

17. novembril rääkis Olha Petrovych eksperdina Eesti Kirjandusmuuseumis kirjanduskohvikus Tarass Ševtšenko luuletusest “Testament” (“Taras Shevchenko’s poem “Zapovit”).

19. novembril toimus Järvamaal Aruküla mõisas kohapärimuse õhtu, esinesid Valdo Valper (“Koeru needus”) ning Mari-Ann Rimmel (“Arad veed ja salateed – Järvamaa kohapärimuse teekond arhiivi ja raamatusse”). Valdo Valper tutvustas Koeru kihelkonna pärimuspaiku Maa-ameti kohapärimuse kaardirakendusel.

22. novembril pidas Janika Oras loengu “Pildikesi eestlaste jõuludest ja jõulumuusikast läbi aegade” Pärnu Keskraamatukogus.

24. novembril käisid Astrid Tuisk, Getter Lauk ja Mathilda Matjus Tartu Katoliku Hariduskeskuse lasteaias tutvustamas kadripäeva traditsioone ja pärimuslikke mängu.

27. novembril rääkisid Janika Oras ja Liina Saarlo ERR Klassikaraadio saates “Delta” regilaulukonverentsist ja regilaulust tänapäeval. Saatejuht oli Liina Vainumetsa.

29. novembril vestles Risto Järv Annelinna raamatukogus kirjandusõhtul kirjanik Mehis Heinsaarega kirjandusest ja rahvaluulest ning tema raamatust “Kadunud hõim”.

30. novembrist 1. detsembrini toimus Kirjandusmuuseumi saalis ERA ja Akadeemilise Rahvaluule Seltsi korraldusel regilaulukonverents “Pärimusliku laulu elujõust ja tähendustest”, mis oli pühendatud Janika Orase 60. sünnipäevale. Peeti 14 ettekannet, ERAst esinesid Helina Harend (“Õe- ja vennanimetused eesti regilauludes”), Natali Ponetajev (“Lõhutud lõõtsapillid ja varastatud harmoonikud – lõõtspill vallakohtute protokollides”), Andreas Kalkun (“Rahva koduse elu hääled: *carmina obsoenae*”) ning Taive Särg (“Käokiri ja kartulikiri: regilauluhelide märkimisest”). Vestlusringis regilaulust tänapäeva ühislaulutraditsioonis osales ERAst Mari Sarv, juhtisid Taive Särg ja Janika Oras. Toimus ka rahvalaulude kontsert ja näidati filmi regilauludest kaasaegses Kihnu pulmas. Konverentsi peakorraldaja oli Liina Saarlo.

Risto Järv, Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

28. juunil pidas Piret Voolaid Värskas BaltHerNeti suvekoolis ”Väliseesti kultuuri-pärand võõrsil. XI. Minu eesti juured” ettekande ”Kanada eestlaste koolipärimus – põlvkondade dialoog (Eestiga)”.

19. juulil pidas Piret Voolaid Sagadi mõisa ÖÖmuuseumis loengu “Kas minna Sirtsu sohu või mitte minna? Millest kõnelevad söimuväljendid ja vandesõnad eesti rahvapärimuses?”.

10. augustil külastasid Eesti Kirjandusmuuseumi Dartmouthi kolledži (USA) üliõpilased. Krista Ojasaar tegi neile ekskursiooni muuseumis, Mare Kõiva ja Sergey Troitskiy korraldasid seminari kultuuriökoloogia kohta.

Reet Hiimäe kirjutas Eesti Naise **augustinumbris** alastusest.

11. augustil osales Reet Hiimäe Paides arvamusefestivali vestlusringis “Metsast ihule ja hingele”. Mare Kõiva osales arutelus “Pärimuse tsensuur multikultuurses ühiskonnas”.

18. augustil pidas Reet Hiimäe Võrumaal Hundiallikal korraldatud taimravi päeval ettekande “Kaitsemaagia kui taimeravi osa”.

20. augustil andis Piret Voolaid Piret Kriivanile intervjuu Vikerraadio Keelesaates lastepärimusest.

25. augustil osales Reet Hiimäe semiootika suvekoolis Tartu Summer School of Semiotics “Coming soon” ettekandega “What is more relevant, a happy marriage or the end of the world”.

1. septembrist töötab osakonnas postdoktorant Guillem Castañar, kes uurib vene huumorit.

Septembris-oktoobris tegutses osakonnas praktikant Carolin Joonasson, keda juhendas Natalia Ermakov.

1. septembril avati muuseumis Natalia Ermakovi korraldatud pärimuskontserdiga Eesti Kirjandusmuuseumi ja Eestimaa Rahvuste Ühenduse näitus “Pärimusaastaring” (koostaja Natalia Ermakov), kus saab näha ülevaadet erinevate rahvakultuuritähtpäevade tähistamistest. Näitus kajastab eestlaste, ersade, lätlaste, maride, mokšade, setode, tšuvašside, udmurtide, ukrainlaste ja venelaste tähtpäevade tähistamist 2015. aastal. Fotode autorid on Sergei Ledenjov ja Toivo Treufeldt. Näitust toetasid Kultuuriministeerium, Eesti Regionaal- ja Vähemuskeelte Liit ning Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet. Näitus oli vaadata 7. detsembrini.

4.–8. septembrini osalesid Mare Kõiva, Andres Kuperjanov ja Tõnno Jonuks Vilniuses Euroopa Usundiuurimise Seltsi (EASR) 20. konverentsil “Religioonid ja tehnoloogia”. Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov pidasid internetis levivaid uuspaganluse ilminguid vaagivas paneelis ettekande “How Similar are the Online Incantations to the Older Tradition?”, võrreldes *online*-sõnomaagiat ja loitse varasemate versioonidega. Tõnno Jonuksi käsitus “Religion on Display and in the Collections – Religion in the Estonian

Museums” paigutus religioonide muuseumides eksponeerimise plokki. Tõnno Jonuks andis ülevaate, kuidas usundit on Eesti muuseumiväljapanekutes esitletud ning tõi välja, missugused on olnud usundimuseoloogia võtmeelemendid.

8. septembril astusid üle-eestilise lugemistunni raames üles osakonna esindajad Reet Hiimäe (“Pärimuslikud märgid ja sümbolid”), Eda Kalmre (“Kriimani kriimud lood”) ja Nikolay Kuznetsov (“Betti Alver komi keeles”).

8. septembril pidas Piret Voolaid Ljubljanas konverentsil “Paremiology, folkloristics and digital humanities: New perspectives and methods” plenaarettekande “Over 25 years of digital folkloristics in Estonia: Exploring opportunities and challenges”.

13.–15. septembrini osales Andrus Tins Riias rahvusvahelisel noorte folkloristide konverentsil (põhikorraldaja Läti folklooriarhiiv), mille keskseks teemaks olid välitööd 21. sajandil. Ta pidas konverentsil tehnoloogiafolkloori teemalise ettekande “Stories and Narrations about Artificial Intelligence: An Estonian Case Study”.

13.–15. septembrini osales Anastasiya Fiadotava Krosnos (Poola) konverentsil “Cognitive Linguistics of the Year 2023”, kus pidas koos Władysław Chłopickiga ettekande “Po/na prefix across the Bug River”.

16. septembril juhtis Reet Hiimäe Tartu 2024 kogukonnaprogrammi osana korraldatud üritust “Teelehesümfoonia ja vaimne tervis” ning ta astus seal üles ka ettekandega vaimsest tervisest eesti pärimuses.

18. septembril korraldas osakond Eda Kalmre 65. sünnipäeva märkiva konverentsi “Tõlgendus, tõe ja tunded. Muistendid ja kuulujutud kultuuris”.

Esinesid Mari-Liis Madisson ja Andreas Ventsel (Tartu Ülikool, “Vandenõuteooriad ja kuulujutud”); Liisi Laineste (EKM) ja Anastasiya Fiadotava (EKM/ Jagiełło Ülikool, “Vastandlikud, kuid sarnased: Vene ja Valgevene valitsusevastane ja -meelne poliitiline huumor”); Mare Kõiva (EKM, “Kurat Noa laevas (ATU 825) varieerumisest ja tööotsingutest”); Alexander Panchenko (Tartu Ülikool, “The Devil Baby Legend: between ‘Traditional’ and ‘Modern’”); Astrid Tuisk (ERA, “Sootuks helgem maailm”. Välismaised filmid 1950. aastatel kasvanute lapsepõlvemälestustes”).

19. septembril tutvustas Reet Hiimäe ajalehe Frankfurter Allgemeine kultuurilisa ajakirjanikule Kirsten Panzerile Eesti kiigekultuuri.

21. septembril pidas Reet Hiimäe Tartu Ülikoolis aine “Kultuurikogemus etnoloogias ja folkloristikas” raames loengu saunarituaalide uurimisest.

21. septembril korraldas Nikolai Anisimov Eesti Kirjandusmuuseumi ja Udmurdi uurimiskeskuste II rahvusvahelise veebinari ”Traditsiooniline kultuur kaameräläätses” ning modereeris üritust.

Arutleti visuaalse jäädvustamise ja traditsiooniliste rituaalide näitamise probleematika üle udmurdi, eesti, seto ja neenetsi kultuuri kontekstis. Näidatud filmid: Mark Soosaar (Pärnu) ”Kihnu naine” (1974) 48:33 min; Aado Lintrop (Eesti Kirjandusmuuseum) ”Maarjapäev Petseris” (2018) 44:26 min; Eva Toulouze, Liivo Niglas (Pariis – Tartu, INALCO – TÜ) ”Jumala tegemine Pariisis” (2013) 24:00 min; Eva Toulouze, Liivo Niglas (Pariis – Tartu, INALCO – TÜ) ”Элен вось” (Kaama-taguste udmurtide ühispalvus) (2013) 46:00 min; Anastasia Šumilova (Iževsk, videokool ”Tamga”, ”PUS” Udmurdi klipikujunduse labor), ”Ныл келян гур” (Tüdrucku ärasaatmise laul) 4:20 min; ”Post-dukes – куно пумитан” (Post-dukes – külaliste vastuvõtmine) 3:18 min; ”Традиционный женский костюмный комплекс центральных удмуртов | Айшон Куара” (Kesk-udmurtide traditsiooniline naiste kostüümikompleks | Aišon Kuara) Udmurdi kostüümi labor Aišon) 2:15 min; ”Азвезям – Пукро гур” (”Azvesjam – Sügisese sanditamise laul”) 3:08 min. Videoklipid ”ТАМГА” udmurdi videokoolist (2021) ja ”PUS” Udmurdi klipikujunduse laborist (2022, 2023).

Oktoobrist töötab osakonnas osalise koormusega semiootika üliõpilane ja teaduskooli liige Emma Lotta Lõhmus.

29. septembril osales Mare Kõiva Teamsi vahendusel Singapuris ISFNR Charms, Charmers, Charming konverentsil ettekandega ”The Sensory Complexity of Magic Events”.

2. ja 3. oktoobril osales Anastasiya Fiadotava Katowices (Poola) konverentsil ”3rd Humor Research Project”, pidades Władysław Chłopickiga ühissetekande ”Humor controversies and scandals across cultures: Research methods and preliminary results”.

4.–6. oktoobrini korraldas osakond (peakorraldajad Mare Kõiva ja Nikolai Anisimov) TEAMSis rahvusvahelise veebikonverentsi ”Elava traditsiooni lätetel” (sarjast ”Keelest meeleni 11”), millega märgiti udmurdi folkloristi Tatjana Vladõkina 70. sünnipäeva. Mare Kõiva astus konverentsil üles ettekandega ”Kuhu me läheme, kui me heidame magama?” (Billie Eilish), Nikolai Anisimov pidas Irina Ptšelovodovaga ühissetekande Kama-taguste udmurtide lauludest. Natalia Ermakov pidas ettekande ”The Association of the Peoples of Estonia: Experience in Preserving, supporting and integrating the culture of small nations”.

Konverentsi modereeris Nikolai Anisimov. Ettekannetes käsitleti udmurdi, mordva, mari, karjala, setu ja vepsa traditsiooniliste kultuuride huvitavaid tahke.

Konverentsi raames avati kirjandusmuuseumi I korrusel näitus Tatiana Vladõkina töödest.

6. oktoobril pidas Eda Kalmre ISFNRI usundiliste narratiivide töörühmas *online* loengu “The Lilac Lady: The Etiology of a Collective Belief-Legend (A case study)”.

6. oktoobril pidas Reet Hiiemäe TÜ Viljandi kolledžis aine “Pärimuskultuur tänapäeva ühiskonnas” raames 4-tunnise loengu rahvausundist ja kohapärimusest. Esivanemate jälgimisühiskond. Mürileht.

9.–11. oktoobrini osales Mare Kõiva Münchenis (Saksamaa) Euroopa Akadeemia aastakonverentsil “Building Bridges”.

11. oktoobril pidas Reet Hiiemäe Elva Väärikate ülikoolis loengu “Pärimuslikud kaitserituaalid Eestis muinasajast kuni 21. sajandini”.

12. oktoobril pidas Piret Voolaid Tartu Ülikooli väärikate ülikooli programmis loengu “Elusügise ja eakate kujutamine eesti folklooris”.

13. oktoobril esines Mare Kõiva Müncheni Ülikoolis eesti keele päeval ettekandega eesti loitsudest.

12.–14. oktoobrini osalesid Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov Kaunases Vytautas Suure Ülikoolis konverentsil “Contemporary Studies of Family and Calendar Holidays: Challenges and Perspectives”. Mare Kõiva rääkis ettekandes “Continuation and Innovations – on Formation of the Estonian Calendar System” muutustest eestlaste kalendripühade tsükli ja kombestik. Andres Kuperjanov pidas ettekande “Small Societies in a Global Network”.

14.–20. oktoobrini osalesid Reet Hiiemäe ja Andrus Tins Indias IUAES-WAU 19. antropoloogiakongressil “Marginalities, Uncertainties, and World Anthropologies: Enlivening past and envisioning future”. Reet Hiiemäe pidas konverentsil ettekande “Embodied rituals for letting go: women’s ways of mourning a loss in Estonia”. Andrus Tins astus üles ettekandega “Digital space as a coping resource: insecurities and hopes on the Estonian online forums regarding the Green New Deal”.

16.–19. oktoobrini viibis Mare Kõiva Ljubljanas (Sloveenia) konverentsil “Thinking animals”. Ta pidas konverentsil Elena Boganevaga ühisettekande “Thinking Animals in Belarusian and Estonian Folklore Legends”. Vaatluse all olid tekkimise ja saamise lood ja hingestatus teema.

18. oktoobril pidas Piret Voolaid Akadeemilise Rahvaluule Seltsi välitöökonverentsil “Põlvkondade dialoog” ettekande “Kanada eestlaste koolipärimus – põlvkondade dialoog”.

(Eestiga)". Eda Kalmre ettekanne kandis pealkirja "'Jutustan nagu arvan...'" Tõde ja valikud eluloojutustustes".

18. oktoobril pidas Natalia Ermakov hõimupäeva raames Tallinna Õismäe Gümnaasiumi 9.–12. klasside õpilastele loengu ersa keelest ja kultuurist 9.-12.klasside õpilastele.

19.–21. oktoobrini toimus Narva kolledžis rahvusvaheline konverents "Koha kultuuriline maine ja mentaalne kaart: Narva", mille käigus uuriti Narva kultuuri- ja mentaalkaarte nii klassikaliste teoreetiliste ettekannete kui ka praktiliste uurimiste kaudu. Konverents oli jälgitav ka veebis. Konverentsi peakorraldaja oli Sergey Troitskiy, ettekannetega esindasid osakonda Liisi Laineste ("Poland at the borders of perception: Estonian imaginations of the familiar and the foreign"), Sergey Troitskiy ("Недоэстония или..."), Mare Kõiva ("The canon and what was left outside the canon" ning Nikolai Anisimov (koos Eva Toulouze'iga ettekanne udmurdi pühapaikade mentaalsest kaardist). Mare Kõiva tutvustas ajakirja Mäetagused 83. numbrit looduslikest pühapaikadest, esitles raamatut "Monumenta Estoniae antiquae. Eesti muistendid. Mütoloogilised olenid. Vetehaldjad I: vaaraorahvas, merekari, veehobused, kalaisa, kotermann" (Tartu: EKM Teaduskirjastus, 2023)

Konverentsi toetas Eesti Kultuurkapital, korraldasid Eesti Kirjandusmuuseum ja Tartu Ülikooli Narva Kolledž.

20. ja 21. oktoobril esines Nikolai Anisimov hõimupäevade peakontsertidel Tartus ja Tallinnas etno-trio AR-GOD projektiga.

21. oktoobril kuulutati Eesti Rahva Muuseumis välja rahvusteaduste auhinna laureaat 2023: udmurdi keele ja kultuuri uurija kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadur Nikolai Anisimov ja Eva Toulouze pälvisid auhinna tänapäeva udmurdi kultuuri käsitleva kaksikteose "Современная удмуртская культура I, II" ("Nüüdisaegne udmurdi kultuur I, II", 2020–21) koostamise ja toimetamise eest. Preemia andis üle Eesti Vabariigi president Alar Karis. Auhind on tunnustuseks uurali rahvaste rahvusteaduste (kirjandusteadus, keeleteadus, ajalugu, arheoloogia, etnoloogia, folkloristika) alase eduka teadustöö eest neljal viimasel aastal (2019–2023).

26. ja 27. oktoobril osales Reet Hiiemäe Hyderabadis konverentsi "Marginalities, Uncertainties, and World Anthropologies: Enlivening Past and Envisioning Future" järelkonverentsil "Anthropology and Digital Cultures" Hyderabadis ettekandega "Embodied rituals for letting go: women's ways of mourning a loss in Estonia".

30. oktoobrist 2. detsembrini osales Mare Kõiva MS Teamsi kaudu 11. rahvusvahelisel interdistsiplinaarsel teaduslik-praktilisel meditsiinantropoloogia sümposiumil

“Inimene ja ühiskond: tervishoid ja tervisekaitse meditsiiniantropoloogias” ettekandega
 “Kuhu me läheme kui me heidame magama 2: Uni kui tervendaja”.

1. novembril avati muuseumis näitus vabamüürlastest Eestis kahe maailmasõja vahel, muuseumi poolt organiseeris näituse korraldamist Mare Kõiva.

1. novembril pidasid Reet Hiimäe ja Mare Kõiva Tsirguliina raamatukogu 100. tegevusaastapäeva üritusel ettekande naiste rituaalidest Eestis, tutvustades ühtlasi raamatut “Maarjahein ja imevesi. Pärimuslikud naiste rituaalid Eestis”.

2. novembril pidas Piret Voolaid Tartu Ülikooli ainekursusel “Folkloristika alused” külalisloengu “Rahvaluule lühivormid: Aines ja uurimine”.

2.–4. novembrini osales Mare Kõiva MS Teamsi vahendusel Isis (Rumeenia) korraldatud 6. antrozoologia sümposiumil “Multispecies Communities and Narratives” (“Mitmeliigilised kogukonnad ja narratiivid”) ettekandega “Humans and non-humans in contemporary society”, esitleti ka Reimo Rebase jt koostöös valminud posterit.

3. novembril osales Reet Hiimäe Eesti Rahva Muuseumis humanitaarteaduste õpilaskonverentsi HUNTS hirmude teemalises vestlusringis ettekandega nüüdisaja hirmutrendidest.

4. novembril pidas Eda Kalmre Mellistes Kastre valla kogukonnafoorumil ettekande “Kohalikud lood ja inimesed – pärimus pärijatele”.

5.–18. novembrini viibis Mare Kõiva Ljubljanas (Sloveenia) Etnoloogia Instituudis teadusvahetuses.

10. novembril pidas Piret Voolaid ettekande “Wolf and Sheep as Binary Opposites in Estonian Proverbs” Lõuna-Portugali väikelinnas Taviras 17. rahvusvahelisel vanasõnade alasel kollokviumil (17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs (ICP22)).

11. novembril juhtis Reet Hiimäe Tartu 2024 kogukonnaprogrammi osana korraldatud üritust “Põlvkondade võlu”, ta esines seal ka ettekandega “Perepärimus ja põlvkondade side eesti pärimuses”.

13. novembril osales Natalia Ermakov kohvikus SUKK eksperdina (ersa luuletaja Jakov Kuldurkajvi poeem “Ermez”).

13. novembril esines Mare Kõiva Raadio 2 taskuhäälingusaates “Piltlikult öeldes”, rääkides maskeerimistest Eestis.

14. novembril pidas Mare Kõiva ERC grandis raames Ljubljana ülikoolis loengu “Communication with Dead. Dreamworlds”.

14. novembril kohtus Mare Kõiva Ljubljana Ülikooli arhiivi juhi Andraš Madjaraga ja ajakirjade teadusajakirjade toimetajatega.

21. novembril korraldas osakond uurimisprojekti EKM 8-2/22/4 toel kirjandusmuuseumis Eesti ja Ungari folkloristide koostöökonverentsi “Global and Local Elements in Contemporary Folklore in Hungary and Estonia”. Osakonda esindasid ettekandega Liisi Laineste (““New funny dance challenge!”: Humour in TikTok dance fads”), Eda Kalmre (“An insight into the tradition of male military legends”), Mare Kõiva (““When We All Fall Asleep, Where Do We Go?” 3. The case of schoolchildren”), Reet Hiimäe (“Ecocultural bonds with the non-human: From soul animals to the fly mushroom”).

Pärast konverentsi esitleti kahte värsket tõlkeväljaannet – Sándor Petőfi poemi “Sangar János” ning luulekogumikku “Nagu lind, kes paigast teise tõtleb”. Raamatud on Eesti Kirjandusmuuseumi, Lizsti Instituudi ning Ungari saatkonna koostöö tulemus. Ungari kirjandusest rääkisid Piret Norvik, Szilárd Tibor Tóth ja Siiri Erm-Nairismägi.

22. novembril pidas Nikolay Kuznetsov maailmanädala raames Tallinna 32. Keskkoolis loengu “Sugulaskeeled ja keelesugulased”.

27. novembril tähistati osakonna konverentsisarja “Keelest meeleni” raames (Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna ja Emakeele Seltsi eestvõttel Asta Õimu 80. sünnipäeva ettekandepäevaga “Eesti keele teetähised”. Muuseumi poolt osalesid korraldajatena Mare Kalda ja Mare Kõiva.

Osakonda esindasid ettekandega Natalia Ermakov (“Mee ja vaha kasutamine ersa kultuuris”), Nikolay Kuznetsov (“Kuidas komi keeles hellitatakse?”). Esines ka Ene Vainik (Eesti Keele Instituut): “Kuidas me mõtleme keelest?”.

Esitleti Asta Õimu koostatud raamatut “Eesti keele teetähised” (Tallinn: EKSA, 2023, 272 lk, toimetaja Jüri Valge).

29. ja 30. novembril osales Anastasiya Fiadotava Ghentis (Belgia) konverentsil “Humor and Conflict in the Digital Age Conference”, kus pidas koos Władysław Chłopickiga ettekande “The Belarus-Poland migrant crisis: A view from both sides of the wall”.

Detsembri alguses ilmus Iževskis kollektiivne monograafia “Пчела и мёд в народной культуре: коллективная монография” (“Mesilane ja mesi rahvakultuuris: kollektiivne

monograafia”, autorite hulgas on osakonnast Mare Kõiva, Nikolai Anisimov (<http://udman.ru/ru/scientific-activity/publication/pchela-i-myed-v-narodnoy-kulture/>).

2. detsembril anti Tartus Nikolai Anisimovile rahvusvahelise Hiite kuvavõistluse raames üle Uurali rahvaste II auhind foto “Утощение предков” eest.

5. detsembril osalesid Nikolai Anisimov ja Natalia Ermakov Novosibirskis korraldatud rahvusvahelisel *online* teadusseminaril “Проблемы изучения переселенческих музыкально-фольклорных традиций” Nikolai Anisimov pidas koos Irina Ptšelovodova ettekande Siberi udmurtide kombestikust tänapäeval (“Современное состояние фольклорной традиции сибирских удмуртов”). Natalia Ermakovi käsitles ettekandes “Эрзянско-мокшанская диаспора Эстонии, проблемы формирования репертуара фольклорного ансамбля Вастома Эстонско-Мордовского общества” ersa-mokša diasporaad Eestis.

6. detsembril valis Eesti Teaduste Akadeemia üldkogu uued akadeemikud. Etnoloogia ja folkloristika akadeemikuks valiti Mare Kõiva.

7. detsembril salvestas Mare Kõiva Eesti Raadios saate jõulukaartidest.

7. detsembril osalesid Mare Kõiva ja Piret Voolaid tänuüritusel “Eesti TA Teaduse Tippkeskused 2016–2023”. Eesti-uuringute Tippkeskust esindasid ka Einar Meister, Helle Metslang, Irina Belobrovtseva.

Projekt “Keeled ühendavad”

Projekti “Keeled ühendavad” põhiülesanne on pöörata tähelepanu kultuuride iseärasustele ja näidata keelte ja kultuuride iseärasusi praktikas, projekti raames toimuvad nii loengud kui kirjanduskohvikud. Loengusarja toetab Integratsiooni sihtasutus, korraldab Sergey Troitskiy.

7. novembril pidas loengu ukraina kirjandusest Olha Petrovyh.

14. novembril oli kavas Inna Lisniaki ettekanne ukraina folkloorist.

15. novembril kõneles Sergey Troitskiy: “Võõras, kes sa oled?”.

16. novembril pidas Guillem Castañar ingliskeelse ettekande “Catalan Celebrations”. Ta peatus pikemalt katalaani tähtsamatel pidustustel, sealhulgas jõulude tähistamisel katalaanide kombel.

23. novembril esines Guillem Castañar loenguga “Catalan Folklore”, kus rohkem tähelepanu said ‘*castellers*’ – inimtornide püstitamise pidustus ja rahvatants ‘*sardana*’.

29. novembril esines Sergey Troitskiy loenguga “Identiteet ja natsionalism”.

7. detsembril rääkis Guillem Castañar keelest kui katalaani identiteedi markerist (“Catalan Linguistic Worldviews”)

Soome-ugri kirjanduskohvik (SUKK)

Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi hõimurahvaste programmi toel korraldatava üritustesarja “Soome-ugri kirjanduskohvik ehk SUKK” idee on selles, et teisi keeli avastatakse erinevate meelte abil; sama kirjandusteos kõlab eri keeltes ja nii saavad osalejad “maitsta” võrast keelt seda kõneldes, sest iga keel ilmutab end täies kordumatuses ja unikaalsuses. Iga kohvikuõhtu pühendatakse ühele soome-ugri kirjandusteosele ja selle tõlgetele teistesse keeltesse. Õhtuid korraldavad Nikolay Kuznetsov ja Sergey Troitskiy.

18. septembril oli tähelepanu keskmes mari luuletaja Sergei Tšavaini looming. Just tema kirjutas 1905. aastal esimese marikeelse luuletuse, mis kandis pealkirja “Oto” (“Salu”). Eesti keeles on Tšavaini luulet ilmunud kogumikus “Enne koitu” (1996). Kohtumist modereeris Sergey Troitskiy.

16. oktoobril oli sarja 5. kohtumisel kõneks mokša luule, täpsemalt luuletaja Raja Orlova looming. Küläs oli mokša kultuuri tundja Anna Venchakova. Kohtumist modereeris Sergey Troitskiy.

13. novembril loeti ersa luuletaja Jakov Kuldurkajevi luuletust “Ermez”. Ersa luulest rääkis Natalia Ermakov.

1. detsembril loeti kirjanduskohvikus Valgevene luuletaja Janka Kupala luuletust “Kes sa oled?”. Ekspordina oli küläs Anastasiya Fiadotava.

Osakonna seminarid

Seminare toetab Eesti Kirjandusmuuseumi teadusprojekt EKM 8-2/20/3, nende toimumise tagab Mare Kalda.

11. septembril pidas Ave Goršič loengu “Virumaa kogujad ja kontekstiringid”, rääkides hiljutistest välitöödest rahvaluulearhiivi nõukogudeaegsete kaastöölise Mary Kaasiku ja Gustav Kallasto järeltulijate seas.

25. septembril esines nädalaseminaril Priit Koppel, kes demonstreeris Eesti Huumorimuuseumi andmebaaside võimalusi.

16. oktoobril arutleti avalike siltide andmebaasi koostamise üle. Kõnelesid Ilona Tragel (TÜ üldkeeleteaduse kaasprofessor) ja Mihkel Roomet (IT ja keeleteaduse üliõpilane).

2. novembril tähistati hingedepäeva ettekandekoosolekuga, kus vaadeldi hingedeajaga seotud kujutelmi ja tegevusi pealtnäha täiesti erinevates kultuurides – Eesti ja Mehhiko traditsioone võrreldes.

Esinesid Lisseth Pedroza Fuentes (*“Day of the Dead in Mexico, a shared heritage”*), Mare Kõiva (*“The soul in Estonian tradition”*) ja Reet Hiimäe (*“Gendered and located communication with the souls”*). Ettekandepäeva modereeris Tõnno Jonuks.

6. novembril jagas Eesti Kultuuriloolise Arhiivi (EKLA) doktorant nooremteadur Marilyn Mägi EKLA kultuuriloo allikate ja kirjanduse töörühma ning folkloristika osakonna ühisseminaril uusi teadmisi Helsingi seminarilt ettekandes *“Vähemusgrupid arhiiviallikates: Põhjamaade näited ja kogemus”*.

4. detsembril esines Emma Lotta Lõhmus ettekandega *“Üksindus kirjanduses ja kirjutamises”*.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

4.–8. septembrini osalesid Tartu Ülikooli folkloristid Vilniuses Euroopa Usundi-uurimise Seltsi (EASR) 20. konverentsil *“Religioonid ja tehnoloogia”*. Koostöös Leedu kolleegidega panid nad kokku eraldi paneeli kohaloometehnikatest. Tiina Sepp iseloomustas ettekandes *“Narratives of Encounter with Saints through Movement, Materiality and Places Eesti ja Läti palverännumaastikke”*. Ülo Valgu teemaks oli *“Giant-Lore between Orthodoxy and Atheism: The Case of Kuremäe, Estonia”*. Kristel Kivari jätkas vaimsuspraktikate uuringuid (*“Danger Besides Sacredness: Dominant and Alternative in the Milieu of Contemporary Spirituality”*).

Usundi ja ufoloogia seostele pühendatud sessioonis esines Alexander Panchenko usundi ja ufoloogia seoseid käsitleva sessiooni raames ettekandega *“Alien abduction Narratives in Soviet and Post-Soviet Popular Culture”*.

Aasia šamaani- ja maagiapärimuse plokis esines Margaret Lyngdoh ettekandega *“The Instruments of ‘Magic’: Perspectives from Indigenous Traditions of Northeast India”*.

13.–15. septembrini toimus Riias rahvusvaheline noorte folkloristide konverents, mille põhikorraldaja oli Läti folklooriarhiiv ja mille keskseks teemaks välitööd 21. sajandil. Tartu Ülikooli esindasid folkloori- ja etnoloogia doktorandid: Danila Rygovskiy rääkis vanausuliste uurimisest (“Writing as a Self-Transformative Spiritual Practice in a Female Old Believer Monastery”), Alina Oprelianska käsitles soo aspekte ukraina folklooris, Michele Tita aga välitöid Itaalia Alpides pandeemia ajal. Andrus Tins, kes on ka Eesti Kirjandusmuuseumi nooremteadur ja on alustanud huvitava valdkonna – tehnoloogiafolkloori analüüsimist, pidas ettekande “Stories and Narrations about Artificial Intelligence: An Estonian Case Study”.

5. oktoobril tutvustas Bengt af Klintberg oma raamatut ”The Types of the Swedish Folk Legend” (2010).

5. oktoobril pidas Bengt af Klintberg ülikoolis eesti ja võrdleva rahvaluule õppetooli asutajale professor Walter Andersonile pühendatud loengu “The Baby on the Track: A Newspaper Legend with Roots in the 19th Century”.

11. ja 12. oktoobril peeti Ameerika Folklooriseltsi (AFS) 135. aastakonverentsi *online*-ettekannetega ja **1.–4. novembrini** Portlandis kohapeal.

Tartu Ülikoolist esinesid Ülo Valk ja Kristel Kivari euroopa folkloristide ühispaneelis “Vernacular Religion in Europe: Placelore, Re-Storied Sites, and Contested Spaces” (koos Marion Bowmani, Lina Bugiene, Dirk Johannseni ja Agita Misānega). Ettekanneteplokk keskendus Leonard Primiano panusele rahvausundi uurimisse eelkõige kohapärimuse vaates. Margaret Lyngdoh analüüsis Khasi uskumusi seoses veega ettekandes “The Folklore of Water and the Were-Snake Transformation Tradition: Heritage as Non-Human Persons among the Khasi of Northeast India”. Alina Oprelianska rääkis ukraina muinasjuttudest – “Uprooting Gender: How Was Gender Believed in Ukrainian Folklore of the 19th Century?”.

Kaitstud doktoritöö

Danila Rygovskiy kaitses 29. novembril folkloristika erialal doktoritööd “Women in Russian old belief: religious practices and public imagination on the example of Siberian and Estonian old believer communities” (“Naised vene vanausuliste kultuuris: religioossed praktikad ja avalikud ettekujutused Siberi ja Eesti vene vanausuliste kogukondade näitel”). Juhendaja Ergo-Hart Västriku (TÜ), oponendid Elina Kahla (Helsingi Ülikool) ja Jeanne Kormina (École pratique des hautes études (EPHE)).

Kaitstud magistritööd

Evgeniya Grafskaya kaitses 25. augustil TÜ kultuuriteaduste instituudi ja Viljandi kultuuriakadeemia ühise rahvusvahelise õppekava raames magistritööd “Papermaking Guidebook for Beginners. Craft and Recycling on a Budget” (“Paberivalmistamise käsiraamat algajatele. Taskukohane käsitöö ja taaskasutus”). Juhendaja Elo-Hanna Seljamaa, oponent Audrey Scrugham.

Anastasiia Avramenko kaitses 25. augustil TÜ kultuuriteaduste instituudi ja Viljandi kultuuriakadeemia ühise rahvusvahelise õppekava raames magistritööd “Representation of the Soviet Past in Estonian Regional Museums” (“Nõukogude mineviku representatsioonid Eesti kohalikes muuseumides”). Juhendajad Kirsti Jõesalu ja Elo-Hanna Seljamaa, oponent Paulina Vituščanka.

Reyhaneh Ghoroghchian kaitses 25. augustil TÜ kultuuriteaduste instituudi ja Viljandi kultuuriakadeemia ühise rahvusvahelise õppekava raames magistritööd “The Lords of the Zagros Mountains: The Struggles of Modern Qashqai Nomads and Ways to Preserve Their Fleeting Culture” (“Zagrose mägede isandad – kaasaegsete Qashqai nomaadide heitlused ja võimalused nende kaduva kultuuri säilitamiseks”). Juhendaja Kristin Kuutma, oponent Alevtina Solovyeva.

Mikaela Jo Krantz kaitses 25. augustil TÜ kultuuriteaduste instituudi ja Viljandi kultuuriakadeemia ühise rahvusvahelise õppekava raames magistritööd “The Digital Landscape of Folk Religion: An Ecosemiotic Approach to Intermedial Entanglements for Heathen and Pagan Folk Religious Community Identities and Reconstructed Traditions Through US-centered Social Media Cyberspaces” (“Rahvausund digimaailmas: maausukogukondade identiteediotsingud ja rekonstrueeritud traditsioonid USA-keskses sotsiaalmeedias. Ökosemiotiline analüüs”). Juhendaja Kristel Kivari, oponent Digne Üdre.

Aaron Scott Reed kaitses 25. augustil TÜ kultuuriteaduste instituudi ja Viljandi kultuuriakadeemia ühise rahvusvahelise õppekava raames magistritööd “(You Gotta) Fight for Your Rite: The Use of Player Invented Ritual in Online Community Creation” (“Võitle oma riituse eest: veebikogukonna loomine Minecrafti rituaalis”). Juhendaja Kristel Kivari, oponent Siim Sorokin.

Liilia Laaneman-Nekoliak